

KAUNO MEDICINOS UNIVERSITETO
LABORATORINIŲ (EKSPERIMENTINIŲ) GYVŪNŲ NAUDOJIMO

REGLAMENTAS

I. Pagrindinės sąvokos

1. Laboratoriniai (eksperimentiniai) gyvūnai – visi stuburiniai gyvūnai, specialiai auginami arba atrinkti laboratoriniams tyrimams arba eksperimentams.
2. Kompetentingas asmuo –veterinarijos gydytojas arba asmuo, turintis Europos laboratorinių gyvūnų mokslo asociacijų federacijos (FELASA; žr. <http://www.felasa.org/>) suteiktą „C“ ir aukštesnę kategoriją arba Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto pažymėjimą, suteikiantį teisę darbu su laboratoriniais gyvūnais Lietuvos Respublikoje.
3. Laboratorinius gyvūnus naudojantis KMU padalinys – institutas, katedra, klinika, laboratorija ar mokslininkų grupė, vykdančys mokslinius tyrimus ir/arba studentų mokymus su laboratoriniais gyvūnais, turintys bent vieną kompetentingą asmenį ir tinkamą įrangą darbui su laboratoriniais gyvūnais.
4. Gyvūnų eksperimentas – eksperimentas, kurio metu eksperimentuojama su gyvūnu ar gyvūnų grupe, taikant jiems eksperimentinius poveikius.

II. Bendroji dalis

5. Kauno medicinos universitetas (KMU) – laboratorinių gyvūnų naudotojas mokslo ir mokymo tikslais. Kauno medicinos universitete laboratoriniai gyvūnai yra laikomi tik KMU vivariume. Visus laboratorinius gyvūnus Kauno medicinos universitetas įsigyja iš oficialių laboratorinių gyvūnų tiekėjų. Laboratoriniai gyvūnai naudojami moksliniuose bandymuose laikantis šio Reglamento ir šių teisės aktų:

- a) Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo (Žin., 1997, Nr.108-2728);
- b) Laboratorinių gyvūnų veisimo, dauginimo, priežiūros ir transportavimo veterinarijos reikalavimų (Žin.1997, Nr.108-2728; 2000, Nr.61-1808);
- c) Laboratorinių gyvūnų naudojimo moksliniams bandymams metodinių nurodymų (Žin., 1999, Nr.49-1519);
- d) Gyvūnų vežimo taisyklių (Žin.,1999, Nr.58-1911, Žin., 2001, Nr.5 (atitaisymas));
- e) LR Sveikatos apsaugos ministerijos norminio akto “Geros laboratorinės praktikos taisyklės” (Žin.,1999, Nr. 35-1053);
- f) Europos Ekonominės Bendrijos Stuburinių gyvūnų, naudojamų eksperimentiniams ir kitiems mokslo tikslams, apsaugos direktyvos ir Stuburinių gyvūnų, naudojamų eksperimentams ir kitiems mokslo tikslams, apsaugos Europos tarybos Konvencijos (<http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/123.htm>).

6. Atskiri šio Reglamento straipsniai gali būti keičiami KMU Senato sprendimu.

III. Atsakingi asmenys

7. Už teisingą laboratorinių gyvūnų naudojimą ir kontrolę Kauno medicinos universitete atsakinga KMU Rektoriaus įsakymu paskirta universiteto Laboratorinių gyvūnų naudojimo komisija (KMU LGNK), sudaryta iš 5 kompetentingų asmenų ir dirbanti pagal patvirtintą komisijos darbo reglamentą.

8. Gyvūnų įsigijimo iš oficialių teikėjų dokumentus tvarko ir apskaitą veda KMU Laboratorinių gyvūnų centro (Vivariumo) vedėjas(-a). Gyvūnų dokumentuose turi būti tikslūs duomenys apie įsigytų gyvūnų rūšį (liniją), kiekį, kilmės vietą ir įsigijimo laiką. Gyvūnų įsigijimo dokumentai turi būti saugomi ne trumpiau kaip trejus metus nuo paskutinio įrašo datos.
9. Vivariumo vedėjas registruoja visus laboratorinių gyvūnų perdavimus naudotojams, perdavimo registracijos formos kopiją įteikdamas naudotojams.
10. Už teisingą gyvūnų naudojimą ir apskaitą padaliniuose atsakingi padalinio ar mokslininkų grupės vadovai arba jų paskirti kompetentingi asmenys.

IV. Laboratorinių gyvūnų naudojimo taisyklės

11. Laboratoriniai gyvūnai gali būti naudojami moksliniams eksperimentams ir studentų mokomiesiems darbams atlikti, jeigu jų naudojimui šiais tikslais nėra alternatyvos.
12. Organizuojant mokslinius eksperimentus ir vengiant pasikartojimų, būtina iš anksto įsitikinti, ar identiški bandymai nebuvo atlikti kitų tyrėjų.
13. Jeigu bandymas su laboratoriniais gyvūnais yra būtinas, eksperimente naudojamo gyvūnų rūšių bei kiekio parinkimas privalo būti pagrįstas. Pasirenkant iš daugelio tyrimų taktiką, prioritetą reikia teikti tai, kuriai:
 - a) reikalingas minimalus gyvūnų kiekis;
 - b) tinka gyvūnai su mažiausiai išsivysčiusiu nervų sistemos tipu, ir dėl kurios
 - c) gyvūnai mažiausiai kęstų skausmą, kančias, baimę arba ilgalaikius sužalojimus.
14. Bandymai su nelaboratoriniais gyvūnais galimi tik tais atvejais, kai laboratoriniai gyvūnai tam netinka. Eksperimentams bei studijoms negalima naudoti benamių gyvūnų.
15. Naudotojas, ketinantis vykdyti eksperimentus su laboratoriniais gyvūnais, turi gauti Lietuvos laboratorinių gyvūnų naudojimo etikos komisijos prie Lietuvos Respublikos Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos leidimą mokslo projekto vykdymui (Žin., 1999, Nr. 99-2827) ir deklaruoti šio Reglamento griežtą laikymąsi KMU Laboratorinių (eksperimentinių) gyvūnų naudojimo komisijai pagal šios komisijos darbo tvarkoje nustatytus reikalavimus.
16. Laboratorinius gyvūnus naudojančiame padalinyje turi būti kompetentingas asmuo darbui su laboratoriniais gyvūnais, kuris yra atsakingas už teisingą laboratorinių gyvūnų naudojimą ir jų apskaitą.
17. Laboratorinių gyvūnų naudotojas privalo turėti gerai ventiliuojamą patalpą, skirtą trumpalaikiam (neilgiau 8 valandų) gyvūnų laikymui su:
 - a) lengvai valomomis ir dezinfekuojamomis grindimis bei sienomis;
 - b) narveliais, tinkamais gyvūnus laikyti;
 - c) specialia vieta ir įranga, skirta laboratorinėms manipuliacijoms atlikti (stalas lengvai valomu paviršiumi, anestezijos ir/arba eutanazijos įranga);
 - d) priemonėmis naudotų instrumentų dezinfekcijai;
 - e) specialiai numatyta vieta gyvūnų lavonams talpinti.
18. Visos chirurginės intervencijos su laboratoriniais gyvūnais gali būti atliekamos tik tam reikalui pritaikytoje patalpoje, prie kurios yra speciali patalpa pointervenciniam gyvūnų laikymui su tinkamais narveliais.
19. Patalpoje, kurioje atliekamos manipuliacijos su vienu gyvūnu, tuo pačiu metu neturi būti kitų gyvūnų.

20. Eutanizuotų ar/ir eksperimento metu žuvusių gyvūnų kūnai privalo būti utilizuoti pagal LR Valstybinės maisto ir veterinarinės tarnybos norminiais aktais nustatytą tvarką. Draudžiama negyvų gyvūnų kūnus išmesti į buitinių šiukšlių konteinerius (išskyrus pavienius šaltakraujų gyvūnų kūnelius, sandariai įsuktus į polietileningus maišelius). Po sustingimo negyvų gyvūnų kūnai, sandariai susukti į plastiką, turi būti laikomi specialiai tam reikalui paskirtame šaldiklyje. Sukaupus didesnę kiekį, gyvūnų lavonai turi būti išvežami į gyvūnų utilizacijos vietą, nustatytą LR Valstybinės maisto ir veterinarinės tarnybos norminiais aktais.
21. Jeigu eksperimentams buvo naudotos toksiškos bei radioaktyvios cheminės medžiagos arba ligų sukėlėjai, utilizuojant gyvūnų kūnus būtina laikytis papildomų saugumo priemonių, keliamų tiems agentams.

V. Elgesys su laboratoriniais gyvūnais eksperimento metu

22. Siekiant užtikrinti gyvūnų gerovę, eksperimentus su gyvūnais gali atlikti tik kompetentingi asmenys arba mokslininkai, kontroliuojami kompetentingų asmenų.
23. Gyvūnų eksperimentas turi būti gerai suplanuotas. Jei leidžia eksperimento tikslai, rekomenduojama naudoti mažesnę gyvūnų skaičių. Reikalingas gyvūnų skaičius grindžiamas biologinės statistikos skaičiavimais.
24. Eksperimento metu būtina iki minimumo sumažinti gyvūnų patiriamą stresą ir kančias. Tuo tikslu būtina su gyvūnais elgtis ramiai ir švelniai. Siekiant išvengti gyvūno skausmo, reikalinga naudoti anestezijos bei analgezijos priemones.
25. Kiekvieno skausmą sukeliančio bandymo metu gyvūnams būtina taikyti bendrą arba vietinę anesteziją, išskyrus atvejus, kai:
 - a) gyvūnams anestezija padaro didesnę žalą nei pats bandymas;
 - b) anestezija prieštarauja bandymo tikslams ar gali įtakoti rezultatus.
26. Jeigu anestezijos taikyti negalima, tai skausmo, kančių, baimės ir sužalojimų sumažinimui būtina skirti analgetikus ir/ar kitas tinkamas priemones.
27. Jeigu po anestezijos gyvūnai jaučia didelį skausmą, reikia skirti skausmą malšinančias priemones arba nedelsiant jį numarinti neskausmingu optimaliu tai gyvūno rūšiai būdu.
28. Jeigu bandymas susijęs su intensyviu skausmu, baime ar kančiomis, gyvūnas bandymui negali būti naudojamas daugiau kaip vieną kartą.
29. Bandymui baigiantis būtina nuspręsti, ar po bandymo palikti gyvūną gyvą, ar numarinti. Jeigu po bandymo atsigavęs gyvūnas jaus nuolatinį skausmą ar baimę, jį reikia numarinti. Gyvūno numarinimo klausimą sprendžia veterinarijos gydytojas arba/ir kompetentingas asmuo.
30. Po eksperimento gyvūnas turi būti tinkamai numarinamas. Eutanazija atliekama tik anestezuotiems gyvūnams.
31. Optimalūs eutanazijos metodai – mirtina anestetikų dozė, dekapitacija, cervikalinė dislokacija ir kraujo nuleidimas.
32. Patalpoje, kurioje atliekama eutanazija, neturi būti kitų (gyvų) gyvūnų.
33. Eksperimentinių gyvūnų naudojimas turi atsispindėti tyrimų protokole ar/ir tyrimų registravimo žurnale, kuriame turi būti pažymėta data, gyvūnų rūšis (veislė, linija), gyvūnų skaičius, atliktos eksperimentinės procedūros, eksperimento rezultatai, gyvūno likimas po eksperimento.

VI. Gyvūnų laikymas ir transportavimas

34. Ilgiau nei 8 valandas gyvūnai gali būti laikomi tik KMU vivariume.

35. Naujai įsigyti gyvūnai eksperimentams gali būti pradėti naudoti tik po karantino laikotarpio (graužikai – po 5-15 dienų; triušiai, katės, šunys – po 20-30 dienų).
36. Laboratoriniai gyvūnai gali būti transportuojami tik Universiteto transportu, kuriame yra transportavimui pritaikyti narveliai ar dėžės. Transportavimo narvai turi būti arba lengvai plaunami ir dezinfekuojami, arba vienkartiniai, po transportavimo sunaikinami.
37. Narvelio plotas turi atitikti reikalavimus, nurodytus „Laboratorinių gyvūnų veisimo, dauginimo, priežiūros ir transportavimo veterinarijos reikalavimuose“ (Žin., 1997, Nr. 108-2728; Žin., 2000, Nr. 61-1808).
38. Atvežti į padalinį gyvūnai nedelsiant iškraunami bei nugabenami į patalpas, KMU Laboratorinių gyvūnų naudojimo komisijos pripažintas tinkamomis trumpalaikiam gyvūnų laikymui.

VII. Pievinių varlių (*Rana temporaria* L.) naudojimas studijose

39. Studentų fiziologijos ir patologinės fiziologijos praktikos laboratoriniams darbams pievinių (rudųjų) varlių naudojimas neturi alternatyvos.
40. Siekiant nepadaryti žalos pievinių varlių populiacijoms, suaugusios pievinės varlės, skirtos naudojimui studentų praktikos darbams, yra gaudomos rugsėjo-lapkričio mėnesiais gamtinėse vietovėse, kuriose šios rūšies varlės yra gausios.
41. Studentų praktikos darbams skirtas pievinės varlės pristato instruktuotas ir patyręs gaudytojas, kuriam pievinių varlių gaudymo leidimą išduoda LR Aplinkos ministerija KMU laboratorinių (eksperimentinių) gyvūnų naudojimo komisijos (LGNK) ir Fiziologijos katedros vedėjo prašymu. Iš atsitiktinių asmenų varlės negali būti priimamos.
42. Studentų praktikos darbams skirtos varlės laikomos tik specialioje patalpoje, kuria KMU LGNK pripažino tinkama pievinėms varlėms laikyti.
43. Tinkamoje pievinėms varlėms laikyti patalpoje turi būti lėtai tekančio 4-8°C vandentiekio vandens baseinas. Varlių laikymo patalpa turi būti rakinama ir į ją gali patekti tik Fiziologijos katedros vedėjo įgalioti asmenys.
44. Už pievinių varlių laikymo sąlygų kontrolę yra atsakingi Fiziologijos katedros vedėjo paskirti asmenys, kurie privalo kasdien apžiūrėti gyvūnus, eliminuojant kritusius ar ligotus, jeigu tokių atsiranda. Tik pievinės varlės prižiūrintys asmenys gali jas atnešti į mokomąsias laboratorijas.
45. Atliekant bandymus su pievinėmis varlėmis, reikia laikytis tų pačių etikos reikalavimų, kaip ir dirbant su laboratoriniais gyvūnais.

Patvirtinta Kauno medicinos universiteto 2004 12 17 d. Senato posėdyje, nutarimu Nr. 3-07.